

Permanente educatie voor predikanten (1)

Voorbarig ingevoerd!

door dr. J.D.Th. Wassenaar

(sep. 2011, in *HW-Confessioneel*, en *Gezamenlijk Kerkblad voor Drenthe, Overijssel en Flevoland*)

In twee bijdragen wil ik stilstaan bij de permanente educatie voor predikanten en kerkelijk werkers, waartoe de generale synode besloten heeft. In dit eerste artikel wil ik aandacht besteden aan procedurele aspecten van de invoering ervan, in het tweede aan inhoudelijke elementen van de regeling. Daarbij betrek ik een brief van 8 juni jl. van ds. J.G. Zomer te Staphorst aan de klassicale vergaderingen en 'enkele overwegingen / gedachten vanuit de werkgemeenschap Ridderkerk'.

De permanente educatie omvat alle verplichte deskundigheidsbevordering van predikanten en kerkelijk werkers na hun initiële opleiding en bevestiging (predikanten) of in de bediening stelling (kerkelijk werkers). Het gaat om a. persoonlijke coaching in het eerste jaar in de vorm van verplichte werkbegeleiding door een mentor; b. nascholing vanaf het tweede tot en met het vierde jaar; c. voortgezette nascholing, welke aanvangt vanaf jaar zes en cycli van vijf jaar omvat. (Met dat laatste vervalt het studieverlof van drie maanden eenmaal per vijf jaar.)

Wijziging kerkorde

Op 15 april jl. heeft de generale synode besloten tot invoering van permanente educatie voor predikanten en kerkelijk werkers, waarmee ze een besluit van een jaar eerder bevestigde. In verband daarmee moet de kerkorde gewijzigd worden: er zijn aanpassingen in de ordinanties 3 en 13 nodig. Het moderamen van de synode heeft het voorstel tot wijziging in eerste lezing per brief van 4 mei 'ter consideratie' voorgelegd. Aan de kerkenraden is gevraagd overwegingen door te geven aan de klassicale vergaderingen. Aan de klassicale vergaderingen is gevraagd de overwegingen van de kerkenraden te bespreken en de consideraties te verzenden aan het moderamen. Hetzelfde is aan de evangelisch-lutherse synode gevraagd. Daar moet men niet te lang mee wachten: men heeft het verzoek gekregen dat 'het liefst vóór 28 september, doch uiterlijk vóór 3 oktober 2011' te doen. (Ds. Zomer wijst fijntjes op het feit dat andere voorstellen tot wijziging van de kerkorde tot 1 januari 2012 verzonden kunnen worden.) Het voorstel inzake permanente educatie zal weer behandeld worden in de synodevergadering van november.

Naast het voorstel tot wijziging van de kerkorde heeft de generale synode wijzigingen in de generale regeling opleiding en vorming predikanten (GROP) en in de generale regeling predikantstraktementen (GRPT), alsook een geheel nieuwe generale regeling permanente educatie (GRPE) vastgesteld. Daarover kan niet geconsidereerd worden. Over deze regelingen beslist de synode zelf. Overigens hebben de wijzigingen in de generale regelingen geen andere strekking dan zaken die tot op heden in de GROP geregeld waren, nu een plaats te geven in de nieuwe GRPE. Daarnaast is er alleen nog sprake van een redactionele wijziging: 'studieverlof' heet voortaan 'educatieverlof'.

Per 1 september 2011

Zoals gezegd, zal de generale synode het voorstel tot wijziging van de kerkorde inzake permanente educatie in de vergadering van november behandelen. Maar al eerder is de regeling ingegaan. En wel per 1 september 2011, zo werd in een brief van 12 november 2010 van 'Human Resource Management / Protestants Centrum Toerusting en Educatie' aan de

predikanten, de geregistreerde kerkelijk werkers, de kerkenraden en de colleges van kerkrentmeesters gemeld.

In diezelfde brief staat dat de predikanten en kerkelijk werkers een individueel programma van voortgezette nascholing dienen op te stellen. Ze moeten dat doen na overleg met hun kerkenraad en op grond van eigen leerbehoeften of gebleken leernoodzaak. Vervolgens leggen ze het ter goedkeuring voor aan het breed moderamen van de classicale vergadering. Nog iets: de predikanten en kerkelijk werkers ontvangen voor de datum van ingang nadere instructies voor registratie in het zogenaamde PE-register. Ik heb die instructies nog niet gekregen. Dat kon ook nog niet. 'Dit register is nog in ontwikkeling.', zo is op de website van de PKN te lezen. En als lid van het breed moderamen van de classicale vergadering van Deventer heb ik ook nog geen richtlijnen ontvangen om programma's te kunnen beoordelen. Ik merk dat hier op met het oog op een vraag van de collega's van de werkgemeenschap Ridderkerk: 'Hoe capabel is het breed moderamen van een classis, als het gaat om de goedkeuring van een onderwerp?'

Maar het belangrijkste punt is dit: er wordt al een 'regime' (de veelzeggende aanduiding komt zonder aanhalingstekens in de laatstgenoemde brief voor) ingevoerd, vóórdat de kerkorde gewijzigd is. Ik krijg dan het gevoel: de classicale vergaderingen en de evangelisch-lutherse synode kunnen considereren wat ze willen, het gaat door zoals Human Resource Management / Protestants Centrum Toerusting en Educatie het in het hoofd heeft. Ik zal met deze opmerking wel geen punten verdienen voor beschrijving in mijn PE-register, maar dat is niet anders.

De collega's van de werkgemeenschap Ridderkerk merken verder op dat de voorstellen met betrekking tot de permanente educatie nog niet in de werkgemeenschappen gesondeerd zijn. Ze vragen: 'In het verleden gebeurde dat toch ook met dergelijke voorstellen? Het verzoek om consideratie m.b.t. deze voorstellen (d.d. 4 mei 2011) is niet gericht aan de werkgemeenschappen (hoewel dat officieel niet hoeft).' Inderdaad: in het verleden, toen de Nederlandse Hervormde Kerk nog bestond, was in de betreffende generale regeling bepaald dat die niet gewijzigd kon worden dan nadat verschillende instanties daarover gehoord waren. Toen moesten de brede ministeries gehoord worden, '(...) omdat de predikanten daarin samenkomen (...)' (P. van den Heuvel, *De Hervormde Kerkorde. Een praktische toelichting*, tweede, herziene druk, 2001, p. 286) Met betrekking tot de huidige regeling is bepaald dat de generale synode die kan wijzigen, '(...) gehoord het advies van de beleidscommissie en van het georganiseerd overleg.' In het georganiseerd overleg worden de uitvoeringsbepalingen (lees: de arbeidsvoorwaarden) vastgesteld. Het wordt gevormd door een delegatie van vijf leden van de kerk (van wie drie op voordracht van de kerkrentmeesters worden benoemd) en een delegatie van vijf leden vanwege de predikanten. In het huidige bestel is het dus zo dat de predikanten niet via de werkgemeenschappen gehoord worden; zij worden door vijf collega's in het georganiseerd overleg vertegenwoordigd. Daar is nog niet alles mee gezegd. Het staat alle predikanten vrij hun mening via de classicale consideraties aan de generale synode kenbaar te maken.

Permanente educatie voor predikanten (2)

Theologische wetenschap de grote verliezer

door dr. J.D.Th. Wassenaar

In het eerste artikel stond ik stil bij procedurele aspecten van de invoering van permanente educatie voor predikanten en kerkelijk werkers. In deze tweede bijdrage besteed ik aandacht aan inhoudelijke elementen van de regeling. Het gaat mij vooral om de 'voortgezette nascholing, welke aanvangt vanaf jaar zes en cycli van vijf jaar omvat', dus niet om 'persoonlijke coaching in het eerste jaar in de vorm van verplichte werkbegeleiding door een mentor', noch om 'nascholing vanaf het tweede tot en met het vierde jaar'.

Studieverlof verval

Ordinantie 13-18-1 van de kerkorde van de PKN luidt: 'De predikanten zijn geroepen om de theologische wetenschap te blijven beoefenen, waartoe de kerkenraden met medewerking van de gemeente ervoor zorgen dat de predikanten voldoende gelegenheid voor studie hebben.' (Overigens: die bepaling is niet nieuw. Ze stond ook al in de kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk.) Lid 4 van ordinantie 13-18 luidt: 'De predikanten worden in het kader van het in lid 1 bepaalde bovendien eenmaal per vijf jaar gedurende een periode van drie maanden vrijgesteld van hun dienstwerk.' Ik merk op dat het blijven beoefenen van de theologische wetenschap dus het kader van het studieverlof is. Ik kan inmiddels beter zeggen 'was', want het verlof (in deze vorm) bestaat per 1 september niet meer. In dit verband wil ik wijzen op een opmerking van dr. P. van den Heuvel: 'Aan het studieverlof kan niet de voorwaarde worden gesteld dat het direct op de praktijk van het predikantschap in de gemeente gericht zou moeten zijn.' (*De toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, p. 305) Zoals gezegd, bestaat het studieverlof niet meer. Met betrekking tot het huidige lid 4 van ordinantie 13-18 staat als 'in eerste lezing gewijzigde tekst' kort maar krachtig: '... [vervalt]'.

Contextrijk leren

Permanente educatie komt voor het studieverlof in de plaats. De vraag is wat mij betreft wel, of het blijven beoefenen van de theologische wetenschap dan nog wel het kader van de voortgezette vorming mag blijven heten. (Het is niet de bedoeling dat lid 1 van de ordinantie verandert.) Waarom stel ik die vraag? Welnu: het volgen van permanente educatie is iets anders dan het beoefenen van de theologische wetenschap. Ik citeer uit officiële berichten van de PKN: 'Permanente educatie dient zowel gericht te zijn op het ontwikkelen van de beroepskennis, vaardigheden en houding, als op de verdieping van de levensbeschouwelijke en spirituele dimensie. We maken daartoe onderscheid in professionele en persoonlijke competenties. Ingezet wordt op het versterken en vergroten van de kennis en vaardigheden van de beroepsbeoefenaar.' Het blijkt dan om 'competentiegericht leren' te gaan. Dat beoogt 'integratie van kennis, vaardigheden en houdingsaspecten door middel van contextrijk leren. Dit betekent dat er in de activiteit een relatie dient te worden gebracht met de praktijk en dat de reële context van ambt/bediening en gemeente richtinggevend is.' Als u daar de zin van Van den Heuvel ('Aan het studieverlof kan niet de voorwaarde worden gesteld dat het direct op de praktijk van het predikantschap in de gemeente gericht zou moeten zijn.') naast legt, proeft u het verschil.

Santiago

Niets ten nadele van het ontwikkelen van de beroepskennis, vaardigheden en houding, niets ten nadele van verdieping van de levensbeschouwelijke en spirituele dimensie, niets ten nadele van integratie van kennis, vaardigheden en houdingsaspecten door middel van contextrijk leren. Integendeel! Het is goed dat daar veel aandacht voor gevraagd wordt. Daarnaast is het goed dat in de gaten gehouden wordt of predikanten en kerkelijk werkers echt werk van hun permanente educatie maken.

Het betekent wel: als het hierboven opgesomde het kader van de voortgezette vorming wordt, dan is de meer fundamentele beoefening van de theologische wetenschap de grote verliezer. De collega's van de werkgemeenschap Ridderkerk schrijven: 'Veel predikanten hebben zich de afgelopen twintig jaar "gelaafd" aan het studieverlof, hebben zich verdiept in vakliteratuur. Zij keken uit naar deze tijd van opademen en opladen. Tal van collega's hebben in de loop der jaren consciëntieus en hard werkend hun weken ingevuld.' Ik ben zo vrij om mijn eigen arbeid te noemen. Ik weet niet of ik mijn proefschrift had voltooid als ik niet tweemaal de gelegenheid had gehad om mij daar drie maanden aaneengesloten aan te wijden. Ik weet dan zeker dat ik mijn boek over bedoeling en werkwijze van de kerkvisitatie niet had kunnen schrijven als ik niet drie maanden had kunnen doorwerken. Ik meen dat ik de kerk met de beide projecten een dienst bewezen heb, al waren ze niet direct op de praktijk van het gemeentewerk gericht.

Terug naar de collega's van de werkgemeenschap Ridderkerk: 'Helaas heeft de invulling van het studieverlof met de spreekwoordelijke tocht naar Santiago de "retraite" in een kwade reuk gesteld bij kerkenraden en gemeenten.'

De invulling van de permanente educatie roept ook allerlei praktische problemen op. De collega's van de werkgemeenschap Ridderkerk schrijven: 'Bestaat er geen gevaar voor verbrokkeling? Brengt het over een heel jaar verspreide studieverlof met bijvoorbeeld van tijd tot tijd een cursus van twee dagen in Hydepark geen versnippering teweeg? Het gemeentewerk kent immers een eigen dynamiek, waarbij planning maar ten dele werkt. Vanwege deze versnippering zal de permanente educatie in de praktijk tot een verzwaring van de werkdruk leiden. Immers, losse studiedagen (met huiswerk) komen bij het doorgaande gemeentewerk erbovenop, want dat gaat in principe gewoon door. Hier ligt een knelpunt dat niet zomaar op te lossen valt, waardoor het hele systeem van de permanente educatie onder druk wordt gesteld.' Het gevaar van verbrokkeling in de voorgestelde opzet van de permanente educatie lijkt mij heel groot. Met het oog daarop stelt ds. Zomer: 'Drie maanden afwezigheid van de predikant vraagt van de kerkenraad om een structurele oplossing te bedenken voor die situaties waarin de predikant niet gemist kan worden.' Hij voegt er nog iets aan toe: 'Er moet ook gelegenheid zijn losgewikkeld te worden uit al die verbanden waarin je vast bent geraakt. (...) Een aaneengesloten periode van afwezigheid leert de predikant reflecteren op zijn eigen functioneren en de kerkenraad groeit in zelfredzaamheid.' Waarvan akte!